

Danuta Dziesanowska

The Silent Way-nieczyńska metoda nauczania
języków obcych

W ubiegłym dziesięcioleciu zainteresowanie metodyków i nauczycieli wzbudziła oryginalna metoda nauczania języków obcych przedstawiona przez C. Gattegno i nazwana przez niego The Silent Way. Podejście to, całkowicie różne od innych metod, zwracało uwagę nowatorstwem i podkreślaną przez autora skutecznością. Specyfika tej metody, mała dostępność materiałów stanowiących jej obudowę oraz wycinkowe informacje opublikowane na jej temat sprawiły, że nie była szeroko stosowana w praktyce, z tego względu słuszny wydaje się przypomnienie jej zasad.

Wieloletnie eksperymenty C. Gattegno nad technikami przyswajania nauki języka obcego doprowadziły go do wniosku, że głównym zadaniem nauczyciela jest maksymalne wykorzystanie potencjalnych zdolności uczniów, ich aktywności i intuicji językowej. Nauczanie powinno być podporządkowane uczeniu się, uczeń, a nie nauczyciel ma być w centrum uwagi procesu dydaktycznego. C. Gattegno nazwał swoją metodę "cichą" — "The Silent Way", ponieważ główną jej zasadą jest milczenie nauczyciela przez 90% czasu lekcji. Autor uważa, że stosowanie języka potocznego w początkowej fazie nauczania jest czynnikiem utrudniającym pracę uczniów i powinno być ograniczone do minimum.

Na pierwszej lekcji języka obcego nauczyciel ma do dyspozycji jedynie kolorowych klocek różnej wielkości. Wyjmuje jeden z nich i pokazuje uczniowi i mówi: "A rod". Każde klocek, bierzemy inny i powtarza: "A rod". Uczniowie przysłuchują się i na znak nauczyciela przedmiot: "A rod". Następnie nauczyciel wprowadza nazwy kolorów mówiąc: "A yellow rod", "a red rod", "a green rod" i prezentując klocki w tych barwach. Każde wyrażenie wypowiada tylko raz i to, zdaniem autora wystarczy, aby ktoś z uczniów je zapamiętał i pow-

tęczy. Kolejną strukturą jest zdanie: "Take a red rod", "take a yellow rod", "take a blue rod". Nauczyciel raz wypowiedział każde z nich, a po chwili uczniowie sami je powtarzają biorąc klocki odpowiedniego koloru. Na następnych lekcjach podobnie przebiega prezentacja i nauka coraz dłuższych wypowiedzi, w których pojawiają się nowe elementy jak zaimki osobowe, przymiotniki dzierżawcze, liczebniki, przyimki np.: "Take a red rod and give it to me/her/him", "Take two yellow rods and give them to us". Wprowadzane struktury przetwarzane są wielokrotnie nie stosując innych rzeczowników niż "rod". C. Gattegno uważa, że ułatała do znaczeń uczniom wypowiedzi nie dłuższych zdań i pozwala na dokładniejszą obserwację i imitację melodii języka. Zadaniem nauczyciela jest zapoznanie uczniów z możliwie największą ilością różnych struktur utworzonych z ograniczonego słownictwa. Po kilku lekcjach prowadzonych w oparciu o zestawy klocek, następuje prezentacja graficznej formy znanych uczniom wyrazów. Materiałem pomocniczym jest komplet plansz ściennych, na których wyrazy są napisane w taki sposób, że poszczególne dźwięki są reprezentowane przez odpowiednie kolory, co niejako zastępuje transkrypcję fonetyczną. Przy pomocy pałeczki młoczący nauczyciel pokazuje wyrazy nie wymawiając ich. Do uczniów należy zadanie odczytania znanych im wyrazów. Po rozpoznaniu pojedynczych słów przystępuje się do składania zdań. Nauczyciel ruchami pałeczki wskazuje kolejność wyrazów i dyktuje tempo odczytywania sukcesywnie je zwielikszając. Takie ćwiczenie C. Gattegno nazywa "visual dictation" i proponuje dwie jego wersje. Nauczyciel wskazuje słowa - uczniowie je odczytują lub odnajdują na planszach kolejne wyrazy po wypowiedzeniu całego zdania przez nauczyciela. Ćwiczenie to jest etapem poprzedzającym wprowadzenie pisania. Po odczytaniu zdania uczniowie zapisują je patrząc początkowo na plansze a później bez ich pomocy. Lusin plansz zawiera około 400 słów wystarczających do przetworzenia takiej ilości struktur, jaka jest niezbędna do komunikacji w podstawowych sytuacjach życia codziennego. Opanowanie tego materiału językowego jest celem pierwszych 60 godzin kursu przeprowadzonych w ciągu jednego semestru. Autor metody nie przewiduje podreżnika dla uczniów. Ich jedyną pomocą są własne notatki z wzorami poznanych struktur zapisanymi w ramach ćwiczeń z planszami.

Kolejne etapy nauki prowadzące do poszerzenia znajomości języka przebiegają również bez podreżnika, ale stosowane materiały są bardziej konwencjonalne. W celu uzyskania sytuacji komunikacyjnych na lekcji C. Gattegno zaleca także pomoce jak obrazki, filmy, prze-

groza, programy telewizyjne. Uczniowie dysponują arkuszami do ćwiczeń związanych z prezentowanymi materiałami i wykonują je bez pomocy czy korekty nauczyciela. Zwraca się uwagę, aby nauczyciel ograniczył swoje wypowiedzi do niezbędnego minimum tj. do jednorazowej prezentacji nowego materiału językowego. Po jej wyśnięciu i zapisaniu słownictwa, uczniowie sami wykonują ćwiczenia typu: odpowiedź na pytania dotyczące obrazka, przeźroczy czy filmu, tematyczne grupowanie nowopoznaczonych wyrazów, układanie zdań, wyrażanie własnych refleksji związanych z omawianym tematem. Pomocę wizualną mają spełniać zadanie kulturoznawcze i powilny przedstawiać np. mapę kraju, którego język uczniowie poznają, słynne zabytki, typową główną ulicę, pejzaż wiejski, stację kolejową, kostiumy ludowe i sceny folklorystyczne, wnętrza typowego domu, pocztę, sklep itp. W takiej fazie nauczania metodą The Silent Way nauczyciel ma do dyspozycji pomoce ogólnie znane i stosowane, ale jego zadanie ogranicza się do zapisania nowego słownictwa i jednorazowego przedstawienia treści będących przedmiotem lekcji. Przez pozostały czas nauczyciel milczi sygnalizując jedynie błędy uczniów, ale ich nie poprawiając. Jeśli uczeń popełni błąd, nauczyciel zwraca mu na to uwagę i czeka aż uczeń swoją pomylkę zrozumie i poprawi. C. Gattegno uważa, że tylko samokształcenie może doprowadzić do doskonałego opanowania umiędzynosi. Nauczyciel powinien tak organizować proces uczenia się, aby uczeń mógł sam przeanalizować i poprawić swoje błędy. Pozwala to pełniej wykorzystać jego aktywność, koncentrację i indywidualne uzdolnienia. Uczniowie sami dokonują również oceny swoich postępów, a nauczyciel ogranicza się do ogólnej opinii o nich. Kontrola poprawności wypowiedzi prowadzona jest przez uczniów metodą prób i błędów, a ocena wyników w nauce równa się ich własnemu, większemu lub mniejszemu poczuciu sukcesu.

Ostatnia, najbardziej zaawansowana część kursu poświęcona jest pracy nad tekstami. Początkowo są to krótkie, łatwe opowiadania. Później stopień trudności zwiększa się tak, aby w końcowej fazie uczniowie mogli czytać fragmenty utworów literatury pięknej kraju, którego język poznali. Nauczyciel nadal pozostaje jedynie organizatorem i obserwatorem procesu aktywności języka. Lektura tekstów jest podstawą do zlecenia uczniom takich przykładowo zadań: wybierz nieznaną wyraz i podaj ich znaczenie, napisz skróty przeczytanego tekstu stosując określoną ilość słów, scharakteryzuj styl autora, podaj imie możliwe zakończenie akcji, napisz fragment opowiadania wzorując się na stylu autora, czy zgadzasz się z przedstawioną argumentacją?

Nauczyciel powinien jak najmniej ingerować skłoniąc w wypowiedzi uczniów zwracając im jedynie uwagę na błędy.

Zdaniem C. Gattegno, pozoświadzenie uczniom korekty własnych błędów jest wykorzystaniem naturalnych zdolności mózgu człowieka. W procesach wyślowych jedna część świadomości ludzkiej jest elementem twórczym, a druga kontrolującym, nadzorującym. W opinii autora metody jest to czynnik niesłusznie pomijany w procesie dydaktycznym. Wyliczona rola nauczyciela i związane z tym aktywizacja i zaangażowanie uczniów, z których każdy może znaleźć indywidualne rozwiązanie stawianego mu zadania, stwarzają według C. Gattegno optymalne warunki aktywizacji języka obcego. Autor twierdzi, że rezultaty osiągnięte dzięki The Silent Way są czterokrotnie lepsze niż wyniki nauczania innymi metodami. Nie zostało to praktycznie potwierdzone z uwagi na niewielki zasięg metody C. Gattegno.

Sam pomyślał nauczania języka obcego przez mówiącego nauczyciela jest niecodzienny i interesujący, ale budzi szereg zastrzeżeń. Za niewątpliwie pozytywne strony tej metody należy uznać aktywizację uczniów, wyrabianie ich koncentracji i odpowiedzialności oraz indywidualizację procesu nauczania. Słuszny wydaje się podkreślenie drugorzędnej, organizatorskiej roli nauczyciela, którego udział słowny w lekcji powinien być znacznie mniejszy od udziału uczniów. Jednakże ograniczenie wypowiedzi nauczyciela w takim stopniu, jak proponuje C. Gattegno, może stwarzać uczniom poważne problemy, przede wszystkim z wymową. Reprodukacja wzorca usłyszanego tylko raz jest zwykle niedokładna lub wręcz niemożliwa. W sytuacji, kiedy nauczyciel nie powtarza kilkakrotnie prezentowanego materiału, modelem staje się niedoskonała wypowiedź jednego z uczniów. W takim przypadku błędy wymowy nakładają się i uzyskanie poprawności jest niezwykle trudnym zadaniem. Naśladowanie wymowy native speakera jest nieosiągalne bez wielokrotnego wysłuchania wzorca i bez niezbędnych wskazówek dotyczących artykulacji dźwięków, szczególnie tych, które nie posiadają odpowiedników w języku ojczystym uczniów. Obserwacja lekcji prowadzonej metodą The Silent Way potwierdziła te wątpliwości. Wypowiedzi uczniów były niepełne a ich wymowa bardzo różnicowana, w niektórych przypadkach niekomunikatywna. Samo zrozumienie intencji manipulującego klocekmi nauczyciela stanowiło wyraźną trudność. Absorbowało to dużą część ich uwagi. Poprawianie własnych błędów przez uczniów było raczej odgadnięciem niż świadomym wyborem właściwej struktury.

Ogólnie uważa się, że nauka języka obcego nie jest łatwa nię-

dy innymi dlatego, że odbywa się w sztucznym, odartym od realiów otoczenia sali lekcyjnej. Czy ograniczenie wszelkiej komunikacji na lekcji do kilku kolorowych klocków nie pozbędzie tego problemu? Jak stymulować i podtrzymać zainteresowanie uczniów, dla których manipulowanie klockami staje się wkrótce monotonne i nudne? Jak prezentować w milczeniu bardziej skomplikowane struktury językowe? Jak sprawić, aby intencje nauczyciela były jednoznacznie rozumiane przez uczniów? Jak uzyskać u nich wymowę zbliżoną do wymowy rodzimego użytkownika języka? Czy własne poczucie sukcesu u ucznia jest wystarczającym kryterium oceny jego postępów w nabywaniu języka obcego? Oto niektóre pytania, jakie nasuwają się po poznaniu założeń The Silent Way i obejrzeniu fragmentów lekcji prowadzonych tą metodą.

Bibliografia:

C. Gattegno: Teaching foreign languages in schools The Silent Way
Educational Solutions, New York City 1972.